

Novohradská židovská matrika 1800–1876 (1878)

Jiří Oesterreicher

Úvod

Na počátku devadesátých let dvacátého století byla v jihočeském pohraničním městě Nové Hradky objevena židovská matrika. Její objev korespondoval s jinými „nálezy“, v pohraničí v této době poměrně častými, čemuž se jistě nelze divit. Poprvé po dlouhých letech byl totiž, díky společensko-politickým změnám, oživen zájem o minulost pohraničních regionů, které byly před druhou světovou válkou osídleny převážně německy hovořícím obyvatelstvem.¹

Nalezená novohradská židovská matrika, přesněji snad matrika malé židovské komunity v Údolí u Nových Hradů/Niederthal, byla spolu s jinými „(znovu)objevenými“ dokumenty uložena na novohradském městském úřadě, aniž by byla zaměstnanci města jako židovská matrika identifikována. Zde jsem ji víceméně náhodou objevil v roce 1999 a opsal.²

V roce 2004 jsem MěÚ Nové Hradky opět požádal o nahlédnutí do této matriky, přitom jsem ovšem zjistil, že požadovaná matriční kniha již na městském úřadě uchovávána není a že zaměstnanci města nejsou schopni určit, kam byla odeslána. Dotazoval jsem se proto různých institucí a jednotlivců, např. SÚA Praha, Židovského muzea v Praze, SOA Třeboň, SOKA Český Krumlov i SOKA České Budějovice, zda dotčená matrika

¹ *Právě Novohradsko je příkladem takového regionu. Poslední velké práce o Novohradsku a městě Nové Hradky vyšly německy z pera regionálního historika Antona Teichla již před více než sto lety, srov. Teichl, Anton. Geschichte der Stadt Gratzen, Budweis 1888; Týž. Geschichte der Herrschaft Gratzen, Budweis 1899; Týž. Beiträge zur Geschichte der Stadt Gratzen, Budweis 1907.*

² *Zda byla tato matrika tzv. kontrolní matrikou, tedy matrikou uchovávanou dříve v našem případě na římsko-katolické fáře Nové Hradky – to nejsem schopen ani potvrdit, ani vyvrátit. Doplňuji však, že v archivu FÚ Nové Hradky (dnes v SOA Třeboň, fond Servité Nové Hradky (1636) 1677–1949) se do dnešních dnů nedochovaly žádné samostatné knihy dokládající existenci židovské komunity v Údolí u Nových Hradů a v samotných Nových Hradech, srovnej např. Barborová, Eva. Servité Nové Hradky, inventář k fondu č. 1/153 (= SOA Třeboň, Inventáře, katalogy a tématické rejstříky k fondům jihočeských archivů, č. 40).*

v současné době netvoří součást jejich fondů, obdržel jsem však negativní odpovědi. Proto jsem se rozhodl vědecké veřejnosti předložit svůj opis zatím (a doufáme, že nikoli nadlouho) ztraceného originálu nejstarší novohradské židovské matriky.

1. Židovské rodiny v Nových Hradech a Údolí do roku 1848

První souhrnné informace o Židech v Nových Hradech, respektive v Údolí u Nových Hradů nalezneme v soupisu židovských rodin z roku 1793.³ Ze soupisu vyplývá, že v roce 1793 pobývala v Údolí, německy „Niederthal“ (v č.p. 24 anebo 29) jediná židovská rodina *Jakoba Weidlera*, nájemce panské vinopalny. *Jakob Weidler* „pocházel“ – jak ozřejmuje kolonka „*Gehören in Schutz nach*“ – z Kardašovy Řečice, nebyl tedy zdejším rodákem. Zda byla rodačkou jeho žena *Anna*, to jistě není. Protože se však prvorozený syn *Veischl* narodil na statku *Hermansschlag*, což je nejspíše německý název vsi Kuřín na Kaplicku,⁴ můžeme předpokládat častější migraci manželského páru. Tato skutečnost však hovoří spíše v neprospěch Annina původu z Údolí/Niederthal.⁵ K identifikaci Annina rodiště nenapomáhají v našem případě ani katolické matriky vedené pro Údolí/Niederthal a Nové Hrady Servity novohradského kláštera. I do katolických matrik bývala totiž někdy, zpravidla na konec matriky, zapisována jména ve farnosti usazených Židů, tato praxe se však mezi *Služebníky Panny Marie* evidentně neujala.⁶

³ *Boháček, Jan – Hálek, Jan – Kučerová, Klára – Mádlová, Vlasta (edd.). Soupis židovských rodin v Čechách z roku 1793. I. Loketský kraj, Boleslavský kraj, Budějovický kraj, Praha 2002, s. 254–255.*

⁴ *Do úvahy je možné zahrnout i dolnorakouskou obec Hermansschlag, vzdálenou vzdušnou čarou asi 35 km od Nových Hradů, ovšem ztotožnění s Kuřím se zdá být mnohem pravděpodobnější.*

⁵ *Uvedme, že Jakob Weidler a Anna splodili kromě již zmíněného Veischla také Josepha, Simona, Helenu, Lisu a Theresii (také uvedeny v soupisu z roku 1793) a že s nimi v domácnosti pobývali také dva pacholci (Samson Springel, Samuel Komenik) a dvě děvečky (Johanna Isakin, Anna z Hluboké nad Vltavou), všichni pocházející z Čech, konkrétně z Prácheňského, Berounského, Tábořského a Budějovického kraje (jako poznámka č.3).*

⁶ *Srovnej SOA Třeboň, Sbirka matrik Jihočeského kraje, Matriky Nové Hrady cca 1630–1874. Dle výpovědi matrikářky MěÚ Nové Hrady není židovské obyvatelstvo uvedeno na zvláštních foliích ani v dosud státní správou používané novohradské matriční knize založené v roce 1874.*

Není snadné určit, kdy přesně se *Jakob Weidler* a jeho manželka *Anna* v Údolí/Niederthal usadili,⁷ je však pravděpodobné, že zde před rokem 1793 žili již několik let, snad i desetiletí.⁸ Důvodem jejich usazení v Údolí/Niederthal mohla být ekonomická kalkulace tehdejšího majitele novohradského panství, významného sociálního reformátora doby osvícenství hraběte Jana Nepomuka Buquoye, mimo jiné také autora systému prvního chudinského zaopatření v Habsburské monarchii.⁹

Nechme však již do vyprávění vstoupit novohradskou židovskou matriku. Právě z absence příjmení *Weidler* v námi zkoumané matrice můžeme totiž usuzovat, že *Weidlerovi* před rokem 1801 ves Údolí/Niederthal opustili. Vystřídání byli manželzy *Millerovými*, *Jonasem* a *Rosalíí*, kterým se 26. prosince roku 1800 v domě č.p. 29 narodila dcera *Franziska*.¹⁰ Ovšem s příjmením *Miller* se na dalších listech matriky nesetkáme. Již v pořadí druhý zápis v části matriky určené pro evidenci narozených dětí (a obřezaných hochů)¹¹ nás informuje o tom, že *Jonas Miller* mezi roky 1800 – 1803 zemřel; *Rosalii*, vdově po *Jonasi Millerovi*, se totiž 1. září 1803 v domě č.p. 29 narodil syn *Markus*. Otcem byl její tehdejší manžel, panský arendátor (nájemce) *Jakob Schönbaum*, syn *Markuse Schönbauma*, arendátora v Myslkovicích (Myskowitz).

Rodina *Jakoba Schönbauma* odešla z Údolí/Niederthal ze zatím neznámého důvodu nejpozději v první polovině třicátých let 19. století. V roce 1836 již v domě č.p. 29 v Nových Hradech žila rodina *Eliase Dubského*,

---

⁷ *Nezapomeňme, že fond VS Nové Hradky, uložený v SOA Třeboň je stále z větší části nezpracovaný.*

⁸ *Pouze u nejstaršího syna Veischla je v seznamu z roku 1793 dále uvedeno, že se narodil na panství „Hermanschlag“. U ostatních dětí údaj o místě jejich narození uveden není; je tedy pravděpodobné, že se svým rodičům narodily již v Údolí/Niederthal.*

⁹ *Z posledních souhrnných prací o Janu Nepomuku Buquoyovi jmenujme alespoň monografii Margarety Buquoyové; Buquoyová, Margarete. Hrabě Jan Buquoy. Sociální reformátor doby osvícenství, Feldkirchen –Westerham 2004.*

¹⁰ *Jonas Miller byl synem židovského obchodníka z Přehořova, Rosalia pak dcerou Aarona Weidtmanna, rabína v Myslkovicích.*

¹¹ *Dodejme však, že zápis o smrti Jonase Millera v novohradské židovské matrice nenalezneme.*

nájemce panské vinopalny. Doplňme, že Elias Dubský byl synem *Salomona Dubského*, vinopalníka z Chlumu u Třeboně.¹²

Již počátkem dvacátých let devatenáctého století byla židovská komunita v Údolí dále posílena. V domě č.p. 24¹³ se usídlil nový nájemce panské vinopalny *Nathan Dubský*, syn *Moysese Dubského*, židovského obchodníka ze Stráže nad Nežárkou. Mimoto, jak dokazuje jiný záznam v matriční knize – tentokrát v oddělení zemřelých – pobývaly v tomto období v domech č.p. 24 a 29 i další osoby. Počátkem roku 1837 zemřela totiž např. v domě č.p. 24 děvečka *Juliana Schefteles*, dcera žida *Markuse Scheftelese* (zapsáno také *Steseles*), pražského obchodníka a přednosty pražské nemocnice.¹⁴

2. Rozšíření židovské komunity v Nových Hradech a Údolí po roce 1848

Zatímco obecně platí, že po roce 1848 nastal značný pohyb židovské populace z venkovských obcí do velkých měst, a celá řada menších obcí vykazuje proto po roce 1848 úbytek židovského obyvatelstva,¹⁵ pozorujeme v Údolí/Niederthal a v Nových Hradech pro léta 1848–1876 jev opačný. Nejenže se zde počet Židů postupně zvyšoval přirozenou cestou, ale docházelo i k imigraci nových postupně se v Nových Hradech zakupujících židovských rodin. Židé se však po roce 1848 neusazovali pouze v centru novohradského dominia, ale také na jeho periferii. Písemné prameny z druhé poloviny 19. století hovoří totiž i o Izraelitech usedlých v Benešově nad Černou (*Herschmann, Frischmann, Gans, Schweinfurt*), Dobré Vodě u Nových Hradů (*Steiner*), Horní Stropnici (*Waldstein, Vorzimmer, Stach*), Hrádku u Trhových Svin (*Kraus*), Kaplici (*Bloch, Rindt*) a Malontech (*Stein*).¹⁶ Měli

¹² Jeho manželkou byla *Polepina Furt/Fürt z Horažďovic*. S příjmením *Furth/Fürth* se v matriční knize setkáváme ještě jednou. V roce 1859 se narodila v č.p. 59 *Emilia*, dcera *Abrahama Furtha*, který přišel taktéž z Horažďovic.

¹³ *Zastavme se nyní právě u domu č.p. 24. Nejstarší písemný záznam o tomto domě nalezneme v novohradské židovské matrice sice až k roku 1825, zároveň však je v tomto záznamu dům označen jako židovská modlitebna „Bethhaus“.* Je proto pravděpodobné, že byl Židy využíván již delší dobu a není nemožné, že právě tento dům obývala rodina *Jakoba Weidlera*.

¹⁴ *Juliana* byla sestrou *Josephy*, manželky *Nathana Dubského*. *Novohradská židovská matrika, oddělení zemřelí, fol. I.*

¹⁵ *Židovské matriky HBMA. 1784–1949(1960), Praha 1999, s. 5 (Inventáře a katalogy fondů Státního ústředního archivu v Praze).*

bychom však ihned zdůraznit, že po několik desetiletí trvajícím období „nárůstu“ ve druhé polovině 19. století se počátkem století dvacátého početní stav židovského obyvatelstva na Novohradsku počal opět snižovat.¹⁷

Jaképak asi „šťěstí“ hledalo židovské obyvatelstvo v imigraci do tohoto chudého agrárního regionu na periferii Čech a Dolních (eventuelně Horních) Rakous? Přistěhovat se za průmyslem ani dálkovým obchodem jistě nemohli. Nejpravděpodobnějším správným zdůvodněním jejich příchodu na Novohradsko zůstává tak víceméně jen onen po několik generací praktikovaný „prožidovsky-osvícený“ postoj rodiny Buquoyů, který však nebyl vždy hlásaný veřejně.¹⁸

O prvním nově příchodím židovském páru podává novohradská matrika zprávu k roku 1852. Tehdy se totiž *Michaelu Steinerovi*, novohradskému obchodníkovi se zbožím střížným a jeho manželce *Sophii*¹⁹ narodil syn

¹⁶ *Sassmann, Alois. Židé na Novohradsku. In: Novohradské hory a Novohradské podhůří. Příroda, historie, život, s. 342.*

¹⁷ *Zatímco pro rok 1880 je doloženo jen v Nových Hradech ještě 29 „Israelitů“ (jistě však včetně Židů z Údolí, které až do roku 1886 tvořilo s Novými Hrady jednu obec, srovnej např. Teichl, Anton. Geschichte der Stadt Gratzen, Budweis 1888, s. 106, 316), uvádí Statistický lexikon z roku 1923 pro celý novohradský soudní okres již jen 25 Židů. V samotném městě Nové Hrady žilo k roku 1923 Židů 9, v Údolí/Niederthal 3, v Benešově nad Černou 6 a v (Horní) Stropnici 7. Statistický lexikon obcí v Čechách, Praha 1923, s. 328.*

¹⁸ *Na jedné straně židovská matrika (1800–1876) hovoří poměrně často o panských arendátorech (pachtýřích) a roku 1890 si od rodiny Buquoyů pronajal Žid Bernard Kraus z Hrádku u Trhových Svin již dokonce i zemědělský dvůr č.p. 4 (Sassmann, A., c. d., s. 342); na straně druhé buquoyovský archivář A. Teichl ve své reprezentativní publikaci Geschichte der Stadt Gratzen mit theilweiser Berücksichtigung der Herrschaft Gratzen z roku 1888 existenci židovského obyvatelstva doslova zatajuje. Hesla Juden či Israeliten tak ve věcném ani jiném rejstříku nenalezneme, pouze na již výše citované straně 106 uvádí k roku 1880 chtít nechtět mezi údaji o sčítání lidu v Nových Hradech také zmínku o Israelitech.*

¹⁹ *Pokud byla skutečně jeho manželkou. V židovské matrice je totiž uvedena jako Sophia Rind, nikoli jako Sophia Steiner. Protože se však podobný styl zápisu objevuje v židovské matrice poměrně často – ani matky dětí již výše zmíněných Židů Nathana Dubského a Eliase Dubského nejsou například uvedeny s příjmeními Dubský, ale s příjmeními Steseles a Furth – předpokládám, že manželkou skutečně byla a že se matrikář jen z nějakého důvodu nechtěl rozepisovat. Důvod to mohl být ryze praktický, neboť tím, že zapsal manželku pod dívčím jménem, nemusel již znovu vypisovat jméno rodiny, ze které pocházela.*

Heinrich. Steinerovi pobývali v č.p. 128 a my je můžeme považovat za zřejmě první židovskou rodinu, která se zakoupila přímo v městě Nové Hradě.

Mezi lety 1852 a 1876 obsadili Židé v Nových Hradech ještě domy č.p. 15, 24, 42, 45 a 52. Jistě se však nestali vlastníky těchto domů, i když některé údaje z matrice by tomu nasvědčovaly.²⁰ Pečlivý hraběcí úředník a archivář Anton Teichl uvádí totiž ve své práci *Beiträge zur Geschichte der Stadt Gratzen* pro námi uvedené časové rozpětí jiné, nežidovské majitele těchto čísel popisných. Také v Údolí/Niederthal se židovská komunita dále rozrůstala, Židé zde postupně obsadili i domy č.p. 66 a 75.

Zastavme se nyní u nových židovských příjmení, která v letech 1848 až 1876 zaznamenává právě novohradská židovská matrika. Kromě již zmiňované rodiny Steinerů se v matrice objevují několikrát *Schüllerovi*,²¹ *Kreidelovi*,²² *Rindovi*,²³ minimálně jedenkrát pak ještě již výše zmínění *Furthovi/Fürthovi Freundlovi*, dále *Feigelovi*, *Wocaszkovi* a *Schneiderovi*.²⁴ V matriční knize se pochopitelně objevují také i další příjmení osob židovské víry, které měly ke zdejší židovské komunitě určitý vztah, které však přímo v Údolí/Niederthal či v Nových Hradech nežily (např. rabíni, svědkové snoubenců, svědkové při rituálním výkonu obřizky, či samotný její vykonavatel). Nalezneme tu však také jména osob jiné než židovské víry. Mimo pečlivě uvedených jmen porodních babiček figurují v matriční knize pochopitelně především jména římsko-katolických kněží, kteří byli pověřeni dozorem nad jejím vedením.

²⁰ *Sedmnáctého března zemřel v Nových Hradech například Samuel Schüller, kterého matrikář charakterizoval jako vlastníka domu „Hausbesitzer und Handelsmann in der Stadt Gratzen Nro. 24.“ Novohradská židovská matrika, oddělení úmrtí, fol. 1.*

²¹ *Jméno Schüller se v matriční knize objevuje poprvé k roku 1854. Novohradská židovská matrika, oddělení sňatků, fol. 1.*

²² *Příjmení Kreidl je v novohradské židovské matrice doloženo k roku 1858. Novohradská židovská matrika, oddělení narození a obřizky, fol. 6.*

²³ *Joachim Rind a Maria Rind uvedeni poprvé koncem roku 1857. Novohradská židovská matrika, oddělení narození a obřizky, fol. 5.*

²⁴ *Příjmení Furth se objevuje k roku 1853, příjmení Rind k roku 1857, příjmení Feigl k roku 1869, příjmení Vocasek k roku 1875, posledně uvedené příjmení Schneider pak k roku 1875. Srov. přílohy č. 4, 5, 8, 10, 11, 12. Doplňme ještě, že na počátku 20. století žily v Nových Hradech ještě rodiny Ziegler a Koralek. Sassmann, Alois, c. d., s. 342.*

3. Místa původu obyvatel židů uvedených v novohradské matriční knize

Již výše jsem poznamenal, že nejspíše až na jedinou výjimku tvořily novohradskou židovskou komunitu mezi zkoumanými lety 1790 respektive 1800 až 1876 Židé přišli z českých zemí. Jak dále vypovídají zápisy v matrice (svědci, mohelové), zůstávalo pouto k místu původu (či místa, odkud osoba přišla do Nových Hradů či Údolí/Niederthal) zpravidla pevné. V první tabulce uvádím orientační přehled předpokládaných míst původu všech v matrice zaznamenaných osob tvořících židovskou komunitu v Nových Hradech a v Údolí/Niederthal. Určujícím kritériem je v prvé řadě bydliště otce přišedší osoby (nejspíše však nelze hovořit ani o domovské obci). Tabulka však bohužel nemusí být zcela přesná, protože jméno otce v některých typech zápisů nebyvá uváděno (např. zápisy v matrice zemřelých).²⁵

V dalších třech tabulkách prezentuji přehled lokalit, které měly v životě novohradské židovské komunity větší či menší význam. Místa, odkud do Nových Hradů a Údolí/Niederthal přicházeli židovští rabíni a mohelové, místa, kde stála synagoga v níž se například ohlašoval či uzavíral sňatek, a konečně také i místa posledního odpočinku.

---

²⁵ Podle náhodných zmínek v matriční knize můžeme dokonce usuzovat, že novohradskou židovskou komunitu mohlo tvořit po určitou dobu ještě více rodin a osob, které však v matriční knize zaznamenány nejsou. Matriční kniha např. náhodně zaznamenává úmrtí Josefy Adlerové, vdovy po zemřelém Michaelovi Adlerovi z Votic. Kdy Josefa přišla jako vdova na Nové Hradě a u koho přebývala, to nevíme. Kolem roku 1874 přebývala v Údolí/Niederthal v č.p. 66 také jakási Maria Lechirko, o níž víme opět jen to, že měla v péči Adolfa Beichmanna, kojence z dolnorakouského nalezince, který zemřel ve stáří 16 dnů (Novohradská židovská matrika, oddělení úmrtí, fol. 2, 3). Podobných případů, tedy nám neznámých osob, mohlo být jistě více.

Tabulka I.

Místa původu členů novohradské židovské komunity

místa původu, v závorce v německém originále	počet příchozích z tohoto místa	jména příchozích
Přehořov (Prehorzow), okr. Tábor	5	Jonas Miller (1800) Abraham Steiner (1852) Sophia Steiner, roz. Rind (1852) Joachim Rind (1857) Maria Rind, roz. Rind (1857)
Stráž nad Nežárkou (Platz), okr. Jindřichův Hradec	3	Nathan Dubský (1826) Eva Kreidl, roz. Schüller (1858) Aron Schüller (1855)
Horažďovice (Horazdowitz), okr. Klatovy	2	Polepina Dubsy, roz. Furth (1837) Abraham Kurth (1859)
Myskovice (Miskowitz), okr. Tábor	2	Rosalia Miller, roz. Weidtmann (1800) Jakob Schönbaum (1803)
Praha (Prag)	2	Josepha Dubský, roz. Steseles, (1826) Juliana Steseles (Schefteles) (1837)
Dobenreuth, okr. Forchheim (Oberfranken, Bavorsko) ²⁶	1	Elisabeth Kurt, roz. Rosenbaum (1859)
Horní Stropnice (Strobnitz), okr. České Budějovice	1	Sigmund Schneider (1875)
Chlum u Třeboně (Chlumetz), okr. Jindřichův Hradec	1	Elias Dubský (1837)
Kardašova Řečice (Retschitz), okr. Jindřichův Hradec	1	Simon Wotzasek (1859)
Lomnice nad Lužnicí (Lomnitz), okr. Jindřichův Hradec	1	Dorothea Schneider, roz. Benesch (1875)
Třeboň (Wittingau), okr. Jindřichův Hradec	1	Joachim Kreidl (1858)
Votice (Wotitz), okr. Benešov	1	Michael Adler (1878)

²⁶ Dobenreuth (ca 300 obyvatel) se nachází asi 2 km od větší obce Kunreuth, ve které je židovská komunita doložena již k roku 1448. Ještě farní zpráva z roku 1811 hovořila o 149 Židech v Kunreuthu a okolí. V roce 1875 bylo však napočítáno již jen 26 Židů, o pět let později Židé pouze čtyři. V roce 1920 byla pak

Tabulka II

Lokality zapojené do života novohradské židovské komunity

svědkové obřizky	mohel
Borovany (Forbes), okr. České Budějovice 1826, 1829, 1836, 1837, 1837	Borovany (Forbes), okr. České Budějovice 1803, 1818
Chlum u Třeboně (Chlumetz), okr. Jindřichův Hradec 1837	České Budějovice (Budweis) 1869
Kuří (Hermannschlag), okr. Český Krumlov 1829	Dlouhá Ves (Langendorf), okr. Klatovy 1808
Myslkovice (Miskowitz), okr. Tábor 1803, 1808, 1818	Přehořov (Prehorzow), okr. Tábor 1852, 1856, 1858, 1859 (3x), 1861
Pohoří na Šumavě (Buchers), okr. Český Krumlov 1836, 1837	Rožmberk nad Vltavou (Rosenberg), okr. Český Krumlov 1864
Přehořov (Prehorzow), okr. Tábor 1826, 1856, 1859 (2x)	Schelnitz ?, okr. Jindřichův Hradec 1829
Stráž nad Nežárkou (Platz), okr. Jindřichův Hradec 1852	Tučapy (Tuczap), okr. Tábor 1826, 1836, 1837, 1837, 1852
Třeboň (Wittingau), okr. Jindřichův Hradec 1858, 1859, 1861, 1864, 1865	Týn nad Vltavou (Moladautein), okr. České Budějovice 1865

---

kunreuthská židovská obec oficiálně zrušena. Andreas Otto Weber; Spuren von Jüdischen Leben in Kunreuth (=http://www.geschichte.uni-erlangen.de/landesg/aktuelles/HEFTTEXT.htm; 8. 2. 2007). Vzdálenost z Dobenreuthu do Chebu je asi 180 km.

Tabulka III

svědkové a poručníci u sňatku	oddávající rabin	místo sňatku
Borovany (Forbes), okr. České Budějovice 1825	1825 lokalita neuvedena	Borovany (Forbes) okr. České Budějovice 1825
Myslkovice (Miskowitz), okr. Tábor 1854	Stráž nad Nežárkou (Platz) okr. Jindřichův Hradec 1859	Myslkovice (Miskowitz) okr. Tábor 1854
Praha Smíchov (Prag) 1825	Tučapy (Tuczap), okr. Tábor 1854	
Stráž nad Nežárkou (Platz), okr. Jindřichův Hradec 1859		
Třeboň (Wittingau), okr. Jindřichův Hradec 1859		
Tučapy (Tuczap), okr. Tábor 1854		

Tabulka IV

místo pohřbu
České Budějovice 1875
Myslkovice, okr. Tábor 1869
Rožmberk nad Vltavou, okr. Český Krumlov 1806, 1808, 1807, 1819
Staleč? 1878
Stráž nad Nežárkou, okr. Jindřichův Hradec 1831, 1837, 1855, 1856, 1859, 1862, 1864, 1866

Z výše prezentovaných údajů je dobře patrné, že převážná většina přistěhovaných osob pocházela z širěji pojímaného území jižních Čech. Nelze také přehlédnout, že v Nových Hradech a v Údolí zemřeli Židé byli minimálně do roku 1869 bez výjimky převáženi na několik desítek kilometrů vzdálené židovské hřbitovy a zde pohřbíváni. I tato skutečnost jistě přispěla k udržování vazeb mezi místem původu a novým domovem. Z celkem šestnácti mezi roky 1800–1876 uskutečněných pohřbů se první čtyři konaly na židovském hřbitově v Rožmberku nad Vltavou (nezapomeňme, že novohradské i rožmberské panství patřilo v té době shodně rodu Buquoyů). Osm následujících na židovském hřbitově ve Stráži nad Nežárkou, po jednom v Myskovicích u Tábora, Českých Budějovicích a Stalči (?). Jediný, v matrice k roku 1874 zaznamenaný pohřeb, se konal přímo v Nových Hradech.²⁷

---

²⁷ V tomto posledním případě bylo místo pohřbu „Begräbnisort“ okomentováno takto. „Friedhof in Gratzen, am Orte der Selbstmörder“ (Novohradská židovská matrika, oddělení úmrtí, fol. 2). Tuto poznámku považuji za velmi cennou pro celkové pochopení tehdejšího postavení příslušníka židovské komunity v majoritní křesťanské společnosti.

Jahr und Monatstag 1800	Ort und Haus Nro.	Namen des Kindes	Jüd. Rel.	Geschlecht	
				M:	W:
den 26ten Dezember 1800	Niederthal Nro. 29	Franziska Geburtsschein ausgestellt zum Behüte einer Erbchaft am 8 feb. 1851			
den 1ten September 1803	Niederthal Nro. 29	Markus			
den 9ten Jänner 1805	Niederthal Nro. 29	Rosalia			
den 18ten Juni 1806	Niederthal Nro. 29	Elisabeth +			
den 15ten Juli 1807	Niederthal Nro. 29	Johanna +			
den 25ten July 1808	Niederthal Nro. 29	Samuel			
		Exh. sunt litt. natal. die 26. Nov. 1857			

Vater	Mutter	Beschneider Namen und Stand desselben	Zeugen bei der Beschneidung	Namen ihr Hebamme ob oder nicht geprüft
Jonas Miller herrschaft. Arendator da, Sohn des Israeli - Handelsmann in Prehorzof in Böhmen, Budweiser Kreises, und Anna s. Gattin geborene Jesephin.	Rosalia, Tochter des Aaron Weidtmann, Rabbiner in Miskowitz, und Anna s. Gattin, geboren von Dub im Budweiser Kreise /: Rebecka:/	==	==	Katharina Sigmund von Grätzen geprüft
Jakob Schönbaum, herrsch. Arendator in Grätzen, Sohn des Markus Schönbaum - Arendator in Miskowitz, Taborer Kreis, und der Barbara, dessen Gattin geborene Saarer von Humpoletz Nro. -.	Rosalia, Tochter des Aaron Weidtmann, Rabbiner in Miskowitz, und Anna s. Gattin geb: von Dub im Budweiser Kreise	Isak Luirge Arendator in Forbes	Wolf Schönbaum, Brandweinhäuspächter in Miskowitz	Katharina Sigmund von Grätzen geprüft
Jakob Schönbaum, -II-	eadem	==		eadem
idem	eadem	==		eadem
idem	eadem	==		eadem
idem	eadem	Aaron Weidtmann, Rabbiner nun in Langendorf, Fürst. Schwarzenbg. Hrschft.	Weit Stern Handelsmann in Miskowitz	eadem

Fol 1 - pokračování

Jahr und Monatstag 1800	Ort und Haus Nro.	Namen des Kindes	Jüd. Rel.	Geschlecht	
				M:	W:
den 5ten Juli 1810	Niederthal Nro. 29	Waldburga Exhib. sunt litt. natalis ad sub.matrim. A/ nn/o 831.			
den 25ten März 1813	Niederthal Nro. 29	Rachel oder Rosa Ad thres. Exhib. sunt litt. natal.			
den 20ten Dezember 1815	Niederthal Nro. 29	Maria	 Exhib. sunt litt. natal.		
den 4ten September 1818	Niederthal Nro. 29	Aaron Adolph +			

Vater	Mutter	Beschneider Namen und Stand desselben	Zeugen bei der Beschneidung	Namen ihr Hebamme ob oder nicht geprüft
idem	eadem			
idem	eadem			eadem
idem ob transgred. ad fid. Catholic. Ao 836	eadem			eadem
idem	eadem	Isak Luirge Arendator in Forbes	Weit Stern Handelsmann in Miskowitz	eadem

Fol 1 - konec

Jahr und Monats- tag	Ort und Haus Nro.	Namen des Kindes	Jüd. Rel.	Geschlecht	
				M:	W:
1826 den 9ten Juli geboren den 10ten July beschnitten	Vorstadt Niederthal	Bernard, hebräisch Baruch			
den 1ten Juny 1829 geboren	dtto	Markus +			

den 5ten August geboren 12. Aug. beschnitten 1833	dtto	Albert hebräisch Elias			
den 20ten Juli geboren und 27t. beschnitten 1836	do	Moyses Mauriz			
den 6ten Dezember ber 837 geboren und 13ten beschnitten	do	Seligmann			

Vater	Mutter	Beschneider Namen und Stand desselben	Zeugen bei der Beschneidung	Namen ihr Hebamme ob oder nicht geprüft
Dubský Nathan, herrschaftlicher Brandwein- hauspächter in der Vorstadt, Sohn des Moyses Dubský, Handlungs- und Schutt-Juden in Platz, und Franziskas, s. Gattin geb. Dubský, gebürtig aus Kardaschow(r)- zeczytz Nro. -.	Steseles Josepha, gebürtig aus Prag, Nro. - , Toch- ter des verstorb. Simon Steseles Handelsmannes in Prag No - ,und Theresia s. Gattin geborene Schütz aus Prag Nro. - .	Isak Glaser Synagogs - Vorbeter und Schächter in Tutschab, Taborer Kreis	Rind Adam Handelsjud aus Prihorschof Rabin Simon aus Forbes	Apo././ g(ep)r(ü)ft
dtto	dtto	Leopold Abeles Handelsmann in Schelnitz b. Neuhaus	Salomon Resch Handelsjud in Hermanns- schlag und Si- mon, Rabin aus Forbes	dtto
Richtig besucht bei der kan. Visitation am 14. Sept. 829 (Vikar /.../)				
dtto	dtto	?	?	?
do	dtto	Isak Popper, jüdischer Buchhändler u. Vorleser der 5 Bücher Moses in Tutschab	David Spitz, Brandweinhaus- pächter in Pu chers und Simon Rubin, Pächter aus Forbes	Josepha Eagstler geprüft
do	dtto	idem	dtto	eadem

Fol 2 - pokračování

Jahr und Monats-tag	Ort und Haus Nro.	Namen des Kindes	Jüd. Rel.	Geschlecht	
				M:	W:
den 8ten October 837 geboren und den 16ten October 837 beschnitten Exhib. sunt litt. Natal. ad officum die 11. Augusti 1845	Niederthal Nro. 29	Leopold			

Fol 3 - začátek

den 22ten September 1849	Niederthal Nro. 29	Hermine			
den 19ten Februar 1851	Niederthal Nro. 29	Albine			
den 5ten Februar 1852	Niederthal Nro. 29	Heinrich Litterae nativit exhibitae ad matrimon. Die 14. Augusti 1879			

Vater	Mutter	Beschneider Namen und Stand desselben	Zeugen bei der Beschneidung	Namen ihr Hebamme ob oder nicht geprüft
Dubský Elias, Pächter des obrigkeitlichen Brandweinhouse in Niederthal. Sohn des Salomon Dubský Brandweinbrenner in Chlumetz Nro. 11 und dessen Gattin Eva geborene Stern aus Wittingau, Nro - ite.esse Testor Josephus /Tedebsky/	Polepina Furth, Tochter des Leopold Furth, Handelsmann in Horazdo- witz Nro. 60, und dessen Gattin Anna, geborene Fürth aus Pisek Nro. 67.	Isak Popper Bucherhändler in Tutschab	Isak Lauria aus Forbes und Salomon Dubsky aus Chlumetz	Szeider ( ) geprüft

Fol 2 - konec

Dubský Elias, Pächter des obrigkeitlichen Brandwein- houses in Niederthal Nro. 29. Sohn des Sal. Dubský, Brand- weinbrenner in Chlumetz Nro. 11 u. Dessen Gattin Eva geb. Stern a. Wittingau Nro.-.	Polepina Furth, Tochter des Leopold Fürth, Handelsmann in Horazdowitz Nro. 60, und dessen Gattin Anna geborene Furth aus Pisek Nro. 67.	==	==	Schneider Theresia
idem	eadem	==	==	eadem
idem	eadem	Isak Popper Buchhändler in Tutschab	Josef Dubsky, Handelsmann Platz und Franziska Dub- sky, geb. Giskra	eadem

Fol 3 - pokračování

Jahr und Monats-tag	Ort und Haus Nro.	Namen des Kindes	Jüd. Rel.	Geschlecht	
				M:	W:
Lustr. Visit can 21. Juni 1852 (Wobi( ) Epis vicar f( ))					
den 27ten September 1852 geboren den 4. Okt beschnitten	Gratzen Nro. 128	Heinrich			

Vidi 30. Maji 1853 wobi( ) Ep(is) Vicar f( ),

Fol 4 - začátek

den 24ten Juli 1853	Niederthal Nro. 29	Mathilde			
den 4ten November 1854	Vorstadt Niederthal Nro. 29	Bertha			

Vater	Mutter	Beschneider Namen und Stand desselben	Zeugen bei der Beschneidung	Namen ihr Hebamme ob oder nicht geprüft
Steiner Michael, Schnitt- waarenhändler in Gratzen Nro. 128, Sohn des + Abraham Steiner, Schnittwaaren händler in Prehorzov Nro. - und der Maria dessen Gattin geborene Fastler von Tutschap	Rind Sophia, Tochter des Adam Rind, Handelsmann in Prehoro(v) und dessen Gattin Barbara ge borene Stein aus Gabrielsdorf bei Kamenitz	Markus Bloch Local Rabiner in Prehorov	Jakob Rind Elias Dubsky, Thomas Steiner Handelsleute	eadem

Fol 3 - konec

Dubsky Elias, Pächter des hochgräfl. Buquoyischen Brandweinhäuser in Niederthal Nro. 29. Sohn des Salomon Dubsky, Brandwein- brenners in Chlumetz Nro. /II/ und dessen Gattin Eva geborene Stein aus Wittingau Nro. 29.	Popelina Furth, Tochter des Leopold Furth, Handelsmannes in Horazdowitz Nro. 60, und dessen Gattin Anna geborene Furth aus Pisek Nro. 67.			Scheider Theresia von Gratzen
Dubsky, Elias, Pächter -II-	--II--			--II--

Fol 4 - pokračování

Jahr und Monats-tag	Ort und Haus Nro.	Namen des Kindes	Jüd. Rel.	Geschlecht	
				M:	W:
Visi 22. Maji	855. (Wobisch)	Epis. vicr.			
den 5ten Juli 1856 geboren und den 12. Juli beschnitten	Gratzen Nro. 128	Aloys			

Ite esse testor P. Jos.M. Giskra, Par. Adm.

Fol 5 - začátek

den 27sten Febr. 1857 geboren	Vorstadt Niederthal Nro. 29	Sofia			
den 25sten November 1857	Vorstadt Niederthal Nro. 75	Bertha			

Vater	Mutter	Beschneider Namen und Stand desselben	Zeugen bei der Beschneidung	Namen ihr Hebamme ob oder nicht geprüft
Steiner Michael, Schnitt- warenhändler in Gratzen Nro. 128 ehemal. Hschft. Gratzen, Kreis Budweis, Sohn des + Abraham Steiner Schnitt- warenhändler in Prehorof Nro. 40, und der Maria dessen Ehegattin, geb. Tastler v. Tutschab, Nro. 16.	Rind Sofia, Tochter des Adam Rind, Handelsmannes in Prehorzov N 16 ehem. dominium Prehorzov, k.k. Bzksamt Sobeslau, Kreis Budweis, und der Barbara dessen Gattin geb. Stein aus Gabrielsdorf Nro. 24 bei Kamenitz.	Markus Bloch Localrabbiner in Prehorzov	Leopold Rind Handelsmann in Prehorzov	do

Fol 4 - konec

Dubsky Elias, Pächter des hochgräfl. Buquoy's Brand- weinhauses in Niederthal Nro. 29, Sohn des Salomon Dubsky, Brandwein- brenners in Chlumetz Nro. 11, und der Eva dessen Gattin geb. Stein aus Wittingau Nro. 29.	Polepina Fürth, Tochter des Leopold Fürth, Handelsmann in Horazdowitz Nro. 60, und dessen Gattin Anna geborene Fürth aus Pisek Nro. 67.			Scheider Theresia von Gratzen geprüft
Rind Joachim, Handelsmann gebürtig aus Prehorov, Sohn des + Aron Rindl Handels- mann in Prehorov Nro. -, und der Barbara dessen Gattin geborene Stein aus Gabrie- lendorf Nro. 14 bei Kamenitz	Maria Rind, Tochter des Jakob Rind Handelsman- nes in Prehorov Nro. 22 und der Sabina dessen Gattin geb. Wimmer a. Prehorov Nro.-.			Scheider Theresia von Gratzen geprüft

Fol 5 - pokračování

Jahr und Monats- tag	Ort und Haus Nro.	Namen des Kindes	Jüd. Rel.	Geschlecht	
				M:	W:
den 3ten Juni 1858 geboren	Gratzen Nro. 24, ehel. hrschft. Gratzen Kreis Budweis	Adolf + i	i	i	
vidi in visit. canonica die 15. Juni 1858. Joann Marchal vic. /./.					
den 23ten Februar 1859	Vorstadt Niederthal Nro. 29, ehel. hrscht. Gratzen k.k. Bzks. Gratzen Kreis Budweis	Victor	i	i	
Ita esse testor P. Jos. M Giskra					

Vater	Mutter	Beschneider Namen und Stand desselben	Zeugen bei der Beschneidung	Namen ihr Hebamme ob oder nicht geprüft
Kreidl Joachim, Kaufmann in Gratzen, Nro 24, ehel. Hrsch. Gratzen, Sohn des Jakob Kreidl Handelsmannes in Wittingau, Nro. 163 und der Barbara dessen Gattin geb. Weiß, aus Altstadt Nro. 96.	Schüller Eva, Tochter des Aron Schüller, Handelsman- nes in Platz Nro. 24, ehel. Hrschft. Platz k.k. Bezirksamt Neuhaus Kreis Budweis und der Franziska, dessen Gattin geb. Feigel aus Miskowitz, Nro. 37.	Markus Bloch Beschneider und Religionsweißer aus Prehorzov	Jakob Kreidl, Handelsmann in Wittingau und seine Gattin Barbara	Schneider Theresia von Gratzen gerpüft
Dubsky Elias, Pächter des hochgräftl. Buquoyaschen Brandweinhauses in Niederthal Nro. 29. Sohn des Solomon Dubsky, Brandweinbren- ners in Chlumetz Nro. 11und dessen Gattin Eva geborene Stein aus Wittingau Nro. 29.	Polepina Fürth, Tochter des Leopold Furth, Handelsmannes in Horazdowitz Nro. 60 ehel. Hrschft Horazdowitz, k.k. Horazdowitzer Bzksamt, Kreis Pisek, und dessen Gat- tin Anna, geb. Fürth aus Pisek Nro. 67.	Markus Bloch Beschneider und Religionsweißer aus Prehorzov	Albert Furth, Wirtschafts pächter in Gratzen mit seine Gattin Elisabeth	
Vidi in visit. Canonica, die 25. Maji 1859. Joannes Marchal vic. Fo.				

Fol 5 - konec

Jahr und Monatstag	Ort und Haus Nro.	Namen des Kindes	Jüd. Rel.	Geschlecht	
				M:	W:
den 1ten September 1859 Exhib. sunt litt. natal. ad studia Die 30. Septembris 1870	Vorstadt Niederthal Nro. 75	Eduard	I	I	
den 3ten September 1859	Gratzen Nro. 59	Emilia	I		I
den 5ten Dzbr 1859 geboren am 12. Dzbr beschnitten 1859	Gratzen Nro. 24, ehel. herschft. Gratzen k.k. Bzksamt Gratzen Kreis Budweis	Moritz +	I	I	
Vidi in visitat can. die 19. Juni 1860. Iohanes Marchal Vic. For.					

Vater	Mutter	Beschneider Namen und Stand desselben	Zeugen bei der Beschneidung	Namen ihr Hebamme ob oder nicht geprüft
Rind Joachim, Handelsmann gebürtig aus Prehorov Nro.- Sohn des + Aron Rind, Handelsmann in Prehorov Nro. -, und der Barbara, dessen Gattin geborene Stein aus Gabrielendorf Nro. 14 bei Kamenitz	Maria Rind, Tochter des Jakob Rind, Handelsmannes in Prehorov Nro. 22 und der Sabina dessen Gattin geborene Wimmer aus Prehorov Nro -	Markus Bloch Local Rabbiner aus Prehorow	Jakob Rind, handelsmann in Prehorov und dessen Gattin Theresia. Jakob Rankenstein Michael Steiner, Simon Vocasek	Schneider Theresia von Gratzen geprüft
Furth Abraham, Handelsmann gebürtig aus Horazdowitz, Nro.-, Sohn des + Veit Furth Handelsmannes aus Horazdowitz und der Barbara dessen Gattin geborene Kohn aus Pisek	Rosenbaum Elisabeth, Toch- ter des + Samuel Rosenbaum Handelsmann in Dobenreuth Egerer Kreis, und der Karolina dessen Gattin geb. Este- reicher v.Karlsbad	==	==	Schneider The- resia von Gratzen geprüft
Kreidl Joachim, Kaufmann in Gratzen, N. 24, ehel. Hrsch. Gratzen, Sohn des Jakob Kreidl Handelsmannes in Wittingau, Nro.163 und der Barbara dessen Gattin geb. Weiß, aus Altstadt Nro. 96.	Schüller Eva, Tochter des Aron Schüller, Handelsmannes in Platz Nro. 24, ehel. hrschft. Platz k.k. Bezirksamt Neuhaus Kreis Budweis, und der Franziska, dessen Gattin geb. Feigel aus Miskowitz, Nro. 37.	Markus Bloch Beschneider und Religionsweißer aus Prehorzov	Samuel Kreidl, Handelsmann in Wittingau und seine Gattin Eleonora	Schneider Theresia von Gratzen gerprüft

Jahr und Monats-tag	Ort und Haus Nro.	Namen des Kindes	Jüd. Rel.	Geschlecht	
				M:	W:
den 15ten März 1861 geboren am 22. März beschnitten 1861	Gratzen Nro. 24, ehel. Hrschft. Gratzen k.k. Bzksamt Gratzen Kreis Budweis	Leopold	I	I	
Exhibiunt litt. natal.ad studia die 6. Octobris 1873 Ita esse testor P. Jos. M Giskra					

Fol 7 - začátek

den 16ten Juni 1861 geboren	Gratzen Nro. 42 ehel. Hrschft. Gratzen, k. k. Bzks- amt Gratzen, Kreis Budweis	Anna Exhib litt. Natal die 3. Januarii 1880	I		I
Vidi in visit. canonica die 18. Septembris 1862 Johan Marchal Vic. for.					

Vater	Mutter	Beschneider Namen und Stand desselben	Zeugen bei der Beschneidung	Namen ihr Hebamme ob oder nicht geprüft
Kreidl Joachim, Kaufmann in Gratzen, N. 24, ehel. Hrsch. Gratzen, Sohn des Jakob Kreidl Handelsmannes in Wittingau, Nro.163 und der Barbara dessen Gattin geb. Weiß, aus Altstadt Nro. 96.	Schüller Eva, Tochter des Aron Schüller, Handelsmannes in Platz Nro. 24, ehel. hrschft. Platz k.k. Bezirksamt Neuhaus Kreis Budweis, und der Franziska, dessen Gattin geb. Feigel aus Misko- witz, Nro. 37. Par. Adm.	Markus Bloch Beschneider und Religionsweißer aus Prehorzov	Jakob Kreidl, Handelsmann in Wittingau	Theresia Slowaczek v. Gratzen geprüft.
Vidi in visitatione canonica. Die 19. Juni 1861. Iohannes Marchal, vic. For.				

Fol 6 - konec

Rind Joachim, Handelsmann gebürtig aus Prehorov, Nro. - Sohn des + Aron Rind, Handelsmann in Prehorov Nro. -, und der Barbara, dessen Gattin, geborene Stein, aus Gabrielendorf Nro. 14 bei Kamenitz	Maria Rind, Tochter des Jakob Rind, Handelsmann in Prehorov Nro.12,und der Sabina dessen Gattin geborene Wimmer aus Prehorov Nro.-.	==	==	Schneider The- resia von Grat- zen geprüft
---	--	----	----	--

Fol 7 - pokračování

Jahr und Monatstag	Ort und Haus Nro.	Namen des Kindes	Jüd. Rel.	Geschlecht	
				M:	W:
den 22ten Sept. (1)862 geboren	Gratzen Nro. 24, eh. Hrschft. Gratzen k.k. Bzks- amt Gratzen Kreis Budweis	Sofia + Anna	I Zwillinge I		I I
den 18ten Jänner 1864 geboren und 25. Jänner 1864 beschnitten	Gratzen Nro. 24, ehel. Hrschft. Gratzen k.k. Bzksamt Gratzen, Kreis Budweis	Adolf Alois Exhib. litt.nat.pro Alois ad studia, die 6. Octobris 1873 Duplicat ad a ././ militare die 20.Nevemberis 1883	I Zwillinge I	I I	
den 17ten März 1865 geboren am 24. März beschnitten 1865	Gratzen Nro. 24, ehel. Hrschft. Gratzen k.k. Bzksamt Gratzen, Kreis Budweis	Karl Exhib. litt. natal. ad studia die 6. Octobtris 1873 Duplicat die 13. Septembris 1876	I	I	

Vater	Mutter	Beschneider Namen und Stand desselben	Zeugen bei der Beschneidung	Namen ihr Hebamme ob oder nicht geprüft
Kreidl Joachim, Kaufmann in Gratzen, Nro. 24, ehel. Hrsch. Gratzen, Sohn des Jakob Kreidl Handelsmannes in Wittingau, Nro. 163. und der Barbara dessen Gattin geb. Weiß, aus Altstadt Nro. 96.	Aron Schüller, Handelsmannes in Platz Nro. 24, ehel. hrschft. Platz k.k. Bzrksamt Neuhaus Kreis Budweis u. der Franziska, dessen Gattin geb. Feigel aus Miskowitz, Nro. 37.	==	==	Theresia Slowaczek v Gratzen geprüft
do	do	Abraham Teeger /./ cantor aus Rosenberg als Beschneider	Jakob Kreidl, Handelsmann in Wittingau und Samuel Kreidl, ebenfalls Handelsmann dieselbst	Schneider Theresia v Gratzen geprüft.
do	do	H. Stein aus Moldauthein Mundarzt als Beschneider	do	Engstler Maria von Gratzen geprüft

Fol 7 - konec

Jahr und Monatstag	Ort und Haus Nro.	Namen des Kindes	Jüd. Rel.	Geschlecht	
				M:	W:
den 15ten September 1866 geboren	Gratzen Nro. 42 ehel. Hrschft Gratzen, k. k. Bzks- amt Gratzen, Kreis Budweis	Johanna +			
den 3ten Februar 1868 den 11ten Dezember 1869	Gratzen Nro. 24, . ut supra Gratzen Nro. 24, ut supra	Mathilde Ignatz Exhib litt natales ad studia Die 18. Septembris 1876			
den 14ten Februar 1875	Stadt Gratzen Nro. 15,	Hermine Schneider			

am 13 Jänner 1876 eingeschickt Nach Hohenfurth ins Matrikenamt geschickt

Von diesem Jahr angefangen wurden die Matriken für Israeliten in Hohenfurt geführt, und ist ein etweiger Geburts- Sterbe- oder Trauungsfall an die Israelitische Matrikenamt nach Hohenfurt zu senden.

Fol 1 - začátek

I. Zeit des Sterbens und Begrábnis	Ort und Haus Nro.	Namen des Verstorbenen	Jüd Rel.	Geschlecht	
				M	W
den 26ten Juni 1806	Niederthal Nro. 29	Rosalia Schönbaum Tochter Jakob Schönbaum, Hrsch. Arend. in Gratzen.			
den 24ten July 1808	Niederthal Nro. 29	Elisabeth Schönbaum, Tochter Jakob --/--			

Vater	Mutter	Beschneider Namen und Stand desselben	Zeugen bei der Beschneidung	Namen ihr Hebamme ob oder nicht geprüft
Kreidl Joachim ut supra	Schüller Eva ut supra	==	==	Engstler Maria von Gratzen ge prüft.
Kreidl Joachim ut supra Kreidl Joachim ut supra	Schüller Eva, ut supra Schüller Eva ut supra	== Dr. Löwi aus Budweis	== Rind Handelsmann hier	ut supra ut supra Ausgetreten aus der Isr. Religions gemeinde et Zuschrift k.k. Bzkstes. Hietzi(e)g ato16.3.1903
Schneider Sigmund Handelsmann, Sohn des Samuel Schneider, Handels mann in Strobnitz u dessen Gattin, geb. Alina Bezirk Sobeslau.	Dorothea, Tochter des Simon Benesch, Handelsmann in Lomnitz u. Dessen Gattin Eleonora geb. Fleisch aus Prehorov, Kreis Tabor.	==	==	Engstler Maria von Gratzen geprüft.

Alter	Krankheit	Begräbniß Ort.
1 1/2 Jahr	Geschwürbrand	Rosenberg Buquoyisch Herrschaft
2 J 36 T	Lungenentzündung	do

Fol 1 - pokračování

I. Zeit des Sterbens und Begräbnis	Ort und Haus Nro.	Namen des Verstorbenen	Jüd Rel.	Geschlecht	
				M	W
den 26ten Juni 1806	Niederthal Nro. 29	Rosalia Schönbaum Tochter Jakob Schönbaum, Hrsch. Arend. in Grätzen.			
den 24ten July 1808	Niederthal Nro. 29	Elisabeth Schönbaum, Tochter Jakob --/--			
den 30ten August 1807	Niederthal Nro. 29	Johanna Schönbaum, Tochter Jakob --/--			
den 11ten Oktober 1819	Niederthal Nro. 29	Aron Adolph, Sohn der Rosalia Weidmann, Gattin des Jakob --/--			
den 22ten 23. Oktober 1831	Niederthal Nro. 29	Markus, Sohn des Nathan Dubsky, hrs. Brwhpächter, da			
den 24ten 26 März 1837	Niederthal Nro. 29	Schefteles Juliana in Diensten da, Tochter des Markus Schefteles, Handelsjuden u. Spitalvorstehers in Prag			
den 27ten Dzbre 29. 1855	Grätzen Nro. 24	Schüller Aron, verehelicher Familiant von Platz Nro. -.			
den 17ten März 1856 den 19ten März	Grätzen Nro. 24	Schüller Samuel, ledig, Hausbesitzer und Handelsmann in der Stadt Grätzen Nro.24.			

Alter	Krankheit	Begräbniß Ort.
I 1/2 Jahr	Geschwürbrand	Rosenberg Buquoyisch Herrschaft
2 J 36 T	Lungenentzündung	do
I 1/2 Monat	Abzehrung	do
1 J 37 T	Abzehrung	do
2 Ja 4 Mo	Ruhr	Platz bei Neuhaus
27 Jahre	Nervenfieber	Platz bei Neuhaus
60	Nervenschleim, Schlag /plötzlich/	Platz bei Neuhaus
30	Lungenblutsturz in Folge Lungenschwindsucht	Platz bei Neuhaus

Fol 2 - pokračování

I. Zeit des Sterbens und Begräbnis	Ort und Haus Nro.	Namen des Verstorbenen	Jüd Rel.	Geschlecht	
				M	W
Vidi in visitatione can: Die ././ Juni 1856 Ioannes Marchal, vic neoc. Administr. den 10ten Jänner 1859	Gratzen Nro. 24	Adolf Kreidl, Sohn des Joachim Kreidl Handelsmannes in Gratzen, Nro. 24 und der Eva geborene Schiller aus Platz Nro. 24.	I	I	

Eta esse testor. P.Jos (Misiska) ././ Adm. Vidi in visit. Can.
Die 25 Máji 1839 Ioan. Marchal, vic. F( )

Fol 3

Am 17ten Dezember 1875 gestorben u. 18 ten begraben in Budweis.	Gratzen Nro. 128	Simon Wotzasek ././ Brandweinschen- ker, da, gebürtig aus Retschitz in Böhmen. Am 13. Jänner 1876 nach Hohenfurt geschi(e)bt.	Israelis	mannlich	
1878 am 8ten October gestorben, am 10ten begraben	Nieder- thahof Nro. 28	Josefa Adler, Witwe nach dem verstorb. Michael Adler aus Wottitz in Böhmen.	Israelitin		weiblich

Alter	Krankheit	Begräbniß Ort.
7 Monate	Lungenentzündung, N3 laut Todten - beschauzettels.	Platz bei Neuhaus

Fol 2 - konec

75	Lungentuberkulose Nro. 10(5/6)	Budweis
86	Altersschwä- che Nro.131, (Horst Stadler) Stadtarzt	Staleč

Fol : I Jahr und Monatstag	Ort und Haus Nro.	Bräutigam Namen und Stand desselben	Alter	Religion			Ledig	Wittwer
				kat.	pro.	jüd.		
1825 den 1ten August	Gratzener Vorstadt Niederthal Nro. 24	Dubsky, Nathan, herrschaft- lich. Arendator. Brandwein- hauspächter, da. Sohn des verstorb. Mogses Dubsky, Handelsjuden in Platz und Franziskas: Gattin geborene - gebürtig aus Kardaschow zrczytz Nro.-.	?					
des Aufge- both Datum 4.II.18ten De- zember 854 Ort Miskowitz et platzter Synagoge. Der Trauungs- datum, 22. Februar 1854 im Ort Grätzen	Miskowitz Nro. -	Freundl Jakob, Handelsmann aus Miskowitz Nro. -, Sohn des Simon Freundl aus Miskowitz und der Mutter Franziska geborene Schwarz aus Gausnik Nro.-.	?					
Vidi 22. Maji 855 ( ) Epis. Vicar Fo.								
Aufgeboten am 29ten September 1ten u. 2ten Oktober 1859 in den Syna- gogen zu Platz und Prehorov, getraut am 9. November 1859	In dem Bethhause zu Grätzen Nro. 24	Kreidl Samuel, Schnitt- warenhändler aus Wittingau, ehemalige herrschaftlich Wittingau, Sohn des Jacob Kreidl, Handels- mannes in Wittingau N 163, und der Barbara dessen Gattin geb. Weiß aus Altstadt.	J30					

Ort und Haus Nro.	Braut	Alter	Religion			L	W	Beystände und Vormund Namen mit Stand	Trauender Rabbiner	Ob und mit welcher Dispens
	Namen und Stand derselben		kat.	pro.	jüd.					
Prag Nro.	Steseles Joseph, gebürtig aus Prag Nro. -, Tochter des verstorb. Simon Steseles, Handelsmannes in Prag Nro. -, und Theresia s. Gattin gebohrene Schutz aus Prag Nro.-.	25 Jahre			I	I	Ruben Rubin, Gütterpachter in Forbes. Bernard Gut aus Smichov bei Prag.	Kaudir Samuel, Kreisrabbiner im Taborer und Budweiser Kreise.	Ort der Trauung, Forbes	
Stadt Grätzen Nro. 24.	Schüller Sara, Tochter des Aron Schüller, Handelsmannes aus Platz Nro. -, und der Mutter Franziska geborene Feigel aus Miskowitz Nro.-.	21 J 9 M			I	I	Josef Fischl Handelsmann zu Miskowitz, Samuel Schneifer Handelsmann zu Tutschap	Enoch Schub Rabbiner zu Tutschap	Ehekonzens. vom Gemeindevorstand zu Miskowitz am 31. zehnten 1853 f 284 gd	
Ort der jetzigen Wohnung Wittingau	Schüller Eleonora, Tochter des + Aron Schüller, Handelsmannes aus Platz N -, und der Franziska dessen Gattin geborene Feigel aus Miskowitz.	22			I	I	Pinkas Stern Brandweimbrenner aus Wittingau und Jacob Beinkoles aus Platz.	Leopold Müller, fungierender Rabbiner aus Platz.	Trauungs Bewillig von k. k. Kreisamte zu Tabor am 14ten September 1859 f /..J	

Zusammenfassung

Gratzener jüdisches Matrikelbuch 1800 – 1876 (1878)

Der Geschichte der Stadt Nové Hradý (Gratzen) und der ganzen Region des sog. Gratzener Berglandes bleibt die tschechische Geschichtsschreibung noch heute viel schuldig. Es gibt einen elementaren Grund dieses sicher tristen Zustandes – die in der Zeit des Kommunismus national-tschechisch geprägte Interpretierung der böhmischen Geschichte. Die Stadt knapp an der Grenze zu Oesterreich, in einer agraren böhmischen Provinz, wo jahrhunderte lang deutsche Sprache in der Mehrzahl gesprochen wurde und wo dazu noch tief ins 20. Jahrhundert hinein die traditionelle römisch-katholische Kirche bedeutende Rolle spielte, lockte kurz und gut im Zeitabschnitt 1945 – 1989 nur wenige tschechoslowakische Historiker. Man kann sich deshalb nicht wundern, dass erst in der Zeit nach 1989, welche umgekehrt bestimmte Rückkehr zur landes-patriotischen Interpretierung der böhmischen Vergangenheit aufweist, in Gratzen einige – früher nicht einmal der Fachöffentlichkeit bekannte - schriftliche Quellen „erschienen“. Unter diesen nimmt ohne Zweifel den Rang Nummer eins das Gratzener jüdische Matrikelbuch aus den Jahren 1800 – 1876 (78) ein.

Das Matrikelbuch (es ist unklar, ob es sich in dem Fall um das sog. Kontrollmatrikelbuch handelt) berichtet uns von einer kleinen jüdischen Gemeinde, die sich zuerst in Niederthal (Údolí u Nových Hradů) – einer gratzener Vorstadt befand, die jedoch im Laufe der Zeit nach 1848 sich auch in Gratzen verbreitete. Ständige Steigerung der Anzahl der jüdischen Familien in dem Matrikelbuch ist dann nur durch die Jahrzehnte lang praktizierte „projüdische“ Politik des Adelsgeschlechtes Buquoy, Inhaber der ausgedehnten Herrschaft Gratzen, zu erklären. Mit der Steigerung des deutschen Nationalismus um die Jahrhundertwende sank jedoch wieder die Zahl der Juden. So lebten laut Volkszählung im Jahre 1880 in Gratzen und Niederthal zusammen 29 Juden, dreiundvierzig Jahre später nur noch 12.

Der Notizen im Matrikelbuch zufolge (vergl. Beilagen) sind weiter diese elementare Schlüsse zu ziehen. Zum einem - die Juden lebten in Gratzen, bzw. Niederthal schon vor 1800 (schriftlich bewiesen 1793). Zum zweiten – Juden kamen nach Gratzen und Niederthal in den Jahren 1800 – 1876 (78) bis aufs einzige Ausnahme aus Böhmen, noch konkreter aus der breit wahrgenommenen Region Südböhmens. Endlich – die Gratzener Juden blieben in der Regel die ganze Zeit auf die Orte fixiert, woher sie in Gratzen und Niederthal angekommen waren oder wo ihre Blutsverwandte lebten. Aus den überwiegend südböhmischen Orten Borovany (Forbes), Kuří (Harmannschlag), Myslkovice (Miskowitz), Pohoří na Šumavě (Bu-

chers), Prehorzow (Přehořov), Rožmberk (Rosenberg), Třeboň (Wittin-gau), Tuczap (Tučapy) um mindestens einige zu nennen, kamen nach Gratzen Rabbiner, Beschneider und Zeugen und noch in der Blütezeit der jüdischen Gemeinde nach 1848 pflegte man jüdische Verstorbene nicht in Gratzen, sondern auf den fernliegenden alten jüdischen Friedhöfen zu bestatten. Es bleibt so die Frage offen, ob die gratzener/niederthaler Juden sich selbst gar als „Einheimische“, „Gratzener“ oder umgekehrt als Fremde, Spätausiedler betrachteten.